ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΔΑΝΙΗΛ

ΜΝΗΜΗ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Ιερα μητροπολις
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ 2011

ΜΝΗΜΗ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Κείμενα:
Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ Δανιὴλ

Εἰκόνα ἐξωφύλλου:
Ἅγιοι ἐθνομάρτυρες Ἱεράρχες τῆς Μικρασίας
(Ἔργο Ζαχαρ. Καραφέργια)

Σειρά:
«Μνῆμες» ἀριθμ. 5

Copyright:
Ἱερὰ Μητρόπολις Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ.
Λεωφόρος Ὑμηττοῦ 47-51, Τ.Κ. 161 21 Καισαριανὴ
Τηλ.: 210.72.24.123
www.imkby.gr e-mail: info@imkby.gr

ISBN: 978-960-6841-50-7

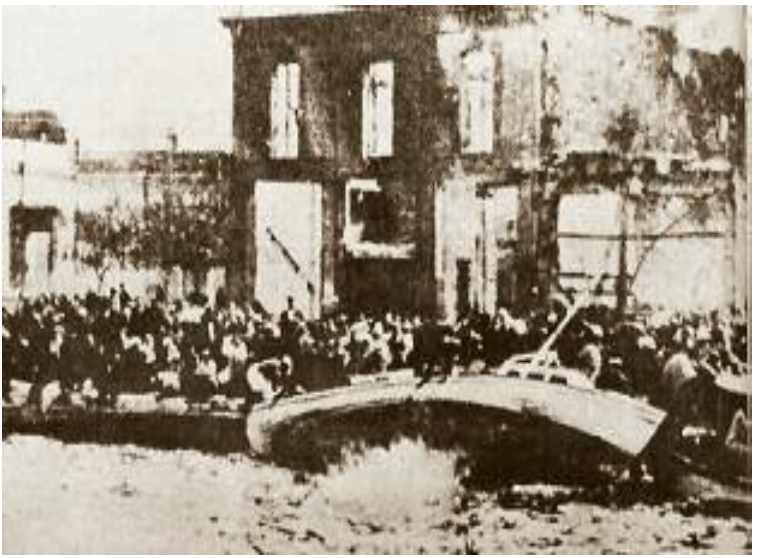
Ψηφιακή Παραγωγή
Εωσφόρος
ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.
Αριστοτέλους 12-16, 116 36 Αθήνα
Τηλ.: 210.921.7512, 210.921.4820 • Fax: 210.923.7033
www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr

ΜΝΗΜΗ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

τοῦ Μητροπολίτου
Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ
Δανιήλ

Τελοῦμε τήν Κυριακή πού προηγεῖται τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τήν μνήμη τῶν ἁγίων μαρτύρων Πατέρων μας πού ὑπέστησαν βίαιο καί φρικτό θάνατο κατά τόν ἀπηνῆ διωγμό τους ἀπό τίς κοιτίδες τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ τό 1922, τούς ὁποίους ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέ ἀπόφασή της τό 1993 ἔχει κατατάξει στό Ἁγιολόγιό της.

Τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1922 ἐγράφη ὁ ἐπίλογος τῶν συνεχῶν διωγμῶν καί τῆς σκληρῆς καταδυναστεύσεως μέχρι τήν ὁριστική ἐξόντωση καί τόν ὁλοκληρωτικό ἀφανισμό τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ καταστροφή τῆς Σμύρνης καί τό μαρτύριο τοῦ Ποιμενάρχου της Μητροπολίτου Χρυσοστόμου ἀποτελεῖ τήν κορύφωση τῆς γεμάτης ὀδύνη, δάκρυα, πόνο, βιασμούς, μαρτύρια, λεηλασίες καί ἁρπαγές περιόδου τῆς μεγάλης θλίψεως ἀπό τήν ὁποία πέρασαν οἱ πατέρες μας.

Ἡ πυρπόληση καί ἡ καταστροφή τῆς Σμύρνης τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1922 ἦταν τό τελευταῖο ἀπό μία σειρά τραγικῶν γεγονότων πού ὁδήγησαν στήν ἔξωση τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἀπό τή Μικρά Ἀσία καί τόν ἀφανισμό 2150 ἑλληνικῶν οἰκισμῶν τῆς περιοχῆς. Τά γεγονότα πού προηγήθηκαν εἶναι στό μεγαλύτερο μέρος τους γνωστά:

Μέ τήν ὑποχώρηση τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπό τό Ἀφιόν Καραχισάρ, στά μέσα τοῦ Αὐγούστου 1922, ἄρχισε καί ἡ ἀναχώρηση μεγάλου μέρους τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἀπό τίς πόλεις καί τά χωριά τῆς ἐνδοχώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ ἀριθμός τῶν προσφύγων πού ἀκολούθησαν τόν ἑλληνικό στρατό στήν ἀναδίπλωσή του πρός τή Μικρασιατική ἀκτή ἔφτανε, κατά τούς ὑπολογισμούς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στίς 250 χιλιάδες Χριστιανούς. Ἀκόμα, στή Σμύρνη συγκεντρώθηκαν καί 15 χιλιάδες περίπου Ἀρμένιοι προερχόμενοι ἀπό τό ἐσωτερικό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πού βρῆκαν καταφύγιο στά διάφορα ἱδρύματα τῆς Ἀρμενικῆς Κοινότητας.

Μέ τήν ἀναχώρηση τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν στίς 26 Αὐγού-

στου (8 Σεπτεμβρίου) ἀπό τήν Σμύρνη εἶχε ἀρχίσει ἡ ἀντίστροφη μέτρηση γιά τόν ἀφανισμό τῆς Ἑλληνικῆς Σμύρνης. Τήν ἑπόμενη μέρα, 27 Αὐγούστου (9 Σεπτεμβρίου) οἱ πρῶτοι Τοῦρκοι ἱππεῖς μπῆκαν στήν πόλη καί στίς 28 Αὐγούστου (10 Σεπτεμβρίου) ἔφτασε ὁ Στρατιωτικός Διοικητής τῆς πόλης Νουρεντίν Πασᾶς, πού κατέλυσε στήν κατοικία τοῦ Ἕλληνα Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ Ἀριστείδου Στεργιάδη, πού εἶχε ἀναχωρήσει ἀπό τήν Σμύρνη. Μέ σχετική προκήρυξη ὁ Τοῦρκος Στρατιωτικός Διοικητής δήλωσε, ὅτι ἡ τιμή, ἡ ζωή καί ἡ περιουσία τῶν κατοίκων θά γίνονταν σεβαστές. Μέ τήν ἴδια προκήρυξη, ἀπαγόρευσε τήν κυκλοφορία τῶν κατοίκων μετά τίς 7 τό βράδυ.

Παρά τίς καθησυχαστικές διαταγές τοῦ Νουρεντίν Πασᾶ, οἱ λεηλασίες καταστημάτων καί οἰκιῶν, οἱ ἐκβιασμοί, οἱ ἁρπαγές γυναικῶν καί οἱ φόνοι, πού εἶχαν ἀρχίσει ἀπό τήν προηγουμένη, συνεχίζονταν σέ ἐντονότερο βαθμό. Οἱ πανηγυρισμοί τῶν Τούρκων καρυφώθηκαν μέ τήν εἴσοδο τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ καί τοῦ ἐπιτελείου του στήν πόλη, στίς 29 Αὐγούστου (11 Σεπτεμβρίου).

Οἱ λεηλασίες, οἱ ἐξευτελισμοί καί οἱ φόνοι τῶν ἀπροστάτευτων Ἑλλήνων καί Ἀρμενίων συνεχίζονται χωρίς διακοπή. Ἡ κορύφωση στό δράμα ἔφθασε στίς 31 Αὐγούστου (13 Σεπτεμβρίου), μέ τήν ἔκρηξη τῆς πυρκαγιᾶς στήν ἀρμενική συνοικία. Καίγονται τό ἀρμενικό νοσοκομεῖο, ἡ ἀρμενική Μητρόπολη καί ἡ ἀρμενική ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, μαζί μέ τούς πρόσφυγες πού εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ.

Ταυτόχρονα, νέες πυρκαγιές ἀρχίζουν στίς ἑλληνικές συνοικίες πού, μέ λίγες ἐξαιρέσεις, καταστράφηκαν στό σύνολό τους μαζί μέ ὅλα τά ἑλληνικά ἐμπορικά καταστήματα, φιλανθρωπικά ἱδρύματα, ξένα προξενεῖα καί τράπεζες. Ὅσα κτήρια δέν ἦταν ἀπό τήν κατασκευή τους δυνατό νά πυρποληθοῦν, καταστρέφονταν μέ βόμβες. Μέ τόν τρόπο αὐτό καταρρίφτηκαν τό Γαλλικό Προξενεῖο, τό Θέατρο τῆς Σμύρνης, τό Ξενοδοχεῖο «Κραῖμερ», ἡ Ἑλληνική Λέσχη, καί ἄλλα κτήρια πού στόλιζαν τήν παραλία τῆς πόλης.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι τό γεγονός ὅτι ἀνάμεσα στά πρῶτα κτήρια πού χάθηκαν ἀπό τή φωτιά ἦταν ὁ πυροσβεστικός σταθμός τῆς Σμύρνης, ἐνῶ ἀπομονώθηκαν μέ ἐπιμέλεια οἱ ὑδαταγωγοί Χαλκᾶ Βουνάρ, πού χρησίμευαν γιά τήν ὕδρευση τῆς πόλης καί τήν κατάσβεση τῶν πυρκαγιῶν. Ἔτσι, μέ λίγες ἐξαιρέσεις, ἀποτεφρώθηκε ὁλόκληρη σχεδόν ἡ πόλη τῆς Σμύρνης ἐκτός ἀπό τήν τουρκική καί τήν ἑβραϊκή συνοικία, τό Τελωνεῖο καί τήν Ἐθνική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, πού μεταβλήθηκε σέ τηλεγραφεῖο καί ταχυδρομεῖο γιά τίς ἀνάγκες τῆς τουρκικῆς κατοχῆς.

Ἡ πυρκαγιά συνεχίστηκε ὥς τίς 4 (17) Σεπτεμβρίου. Στή διάρκεια τῶν ἐκρήξεων πού προκαλοῦσε τίς πέντε νύχτες πού μεσολάβησαν, οἱ κάτοικοι ἔβγαιναν στό δρόμο γιά νά σωθοῦν ἐνῶ, σύμφωνα μέ τήν προκήρυξη τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ, ἡ κυκλοφορία ἀπαγορευόταν ἀπό τίς 7 τό βράδυ. Ἔτσι, οἱ τουρκικές περίπολοι τούς καλοῦσαν νά ἐπιστρέψουν στά σπίτια τους, πρᾶγμα ἀδύνατο, καί στή συνέχεια τούς πυροβολοῦσαν γιά παράβαση τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου.

Οἱ ἐν Σμύρνῃ Ἐθνομάρτυρες.
(Εὐαγγελίστρια Ν. Ἰωνίας Βόλου, ἔργο Ζαχ. Καραφέργια)

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὑπολογίζει τόν ἀριθμό τῶν ὁμογενῶν πού χάθηκαν στήν πυρκαγιά σέ 25 χιλιάδες, ἐνῶ ὁ συνολικός ἀριθμός τῶν θυμάτων ἀπό 27 Αὐγούστου (9 Σεπτεμβρίου) μέχρι 4 (11 Σεπτεμβρίου) φτάνει, κατά τήν ἴδια ἐκτίμηση, τίς 50 χιλιάδες. Στόν ἀριθμό αὐτόν πρέπει νά προστεθοῦν οἱ χιλιάδες Ἀρμένιοι πού χάθηκαν στήν καταστροφή.

Οἱ ξένες παροικίες εἶχαν, στό μεγαλύτερο μέρος τους, ἐγκαταλείψει τήν πόλη ἀπό τήν πρώτη μέρα τῆς πυρκαγιᾶς μέ πλοῖα πού εἶχαν διατεθεῖ εἰδικά γι᾽ αὐτές καί μέ τήν προστασία ἀγημάτων ἀντίστοιχων τῆς ἐθνικότητάς τους. Ὁ ὑπόλοιπος χριστιανικός πληθυσμός συνέχιζε νά περιπλανιέται στούς δρόμους χωρίς τροφή καί στέγη, περιμένοντας «*τήν ἐξ ὕψους βοήθεια*».

Τό τελειωτικό χτύπημα ἦρθε μέ τη διαταγή τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ πού ὅριζε πώς ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἀκόμα καί οἱ Ὀθωμανοί ὑπήκοοι, ἀπό 17 ὥς 45 χρόνων, θεωροῦνταν αἰχμάλωτοι πολέμου καί ἡ ἀναχώρησή τους ἀπαγορευόταν μέ ποινή

θανάτου. Οἱ ὑπόλοιποι, γέροντες, γυναῖκες καί παιδιά, μποροῦσαν νά φύγουν μέχρι τίς 17 (30) Σεπτεμβρίου μόνο ἄν ἦταν ἐφοδιασμένοι μέ κανονικά διαβατήρια. Ὅσοι ἔμεναν μετά τό τέλος τῆς προθεσμίας, θά ὁδηγοῦνταν στό ἐσωτερικό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Παρόμοια ἦταν ἡ τύχη τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν στή χερσόνησο τῆς Ἐρυθραίας, στίς Κυδωνιές, στήν περιοχή τῆς Προποντίδας, στή βορειοδυτική Μικρά Ἀσία, ἀκόμα καί σέ ὅσες Μικρασιατικές περιοχές δέν εἶχε φτάσει ὁ Ἑλληνικός Στρατός. Ἔτσι, μετά τρία χρόνια, τρεῖς μῆνες, τρεῖς ἑβδομάδες καί τρεῖς μέρες ἀπό τήν ἀπόβαση τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων στό λιμάνι τῆς Σμύρνης (15 Μαΐου 1919), ὁ Ἑλληνικός Στρατός ἀποχωροῦσε ἀπό τήν Μικρά Ἀσία καί ἑνάμισι ἑκατομμύριο Μικρασιάτες ἔπερναν τό δρόμο τοῦ ξεριζωμοῦ καί τῆς προσφυγιᾶς.

Σήμερα ἐμεῖς μετά 89 ἔτη κλίνουμε τό γόνυ τῆς ψυχῆς μας στίς σεβάσμιες μορφές τους.

1 Τοῦ κορυφαίου μάρτυρος Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου (Καλαφάτη 1867-1922)

Κατακρεουργήθηκε τό ἀπογευμα τοῦ Σαββάτου 29 Αὐγούστου (11 Σεπτεμβρίου) ἀπό τά στίφη τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδος μας πού κακοποίησαν τό πάνσεπτο σῶμα τοῦ Ἱεράρχου ἐκδηλώνοντας ὅλο τό ἄγριο καί ἀσίγαστο μῖσος τους γιά τούς χριστιανούς μέ τήν κατηγορία ὅτι ἦταν ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας γιατί «*ὡς Ὀθωμανός ὑπήκοος ὑπηρέτησε μετά φανατισμοῦ τήν Ἑλλάδα, πρωτοστατήσας εἰς πάντα ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ καθεστῶτος κατά τό τριετές διάστημα τῆς ἑλληνικῆς κατοχῆς*».

Ὁ ἐθνομάρτυς Χρυσόστομος Σμύρνης σέ ἐθνική ἐκδήλωση, μεταξύ Ἑλλήνων προσκόπων.

Οἱ πληροφορίες πού συνελέγησαν τήν ἑπομένη τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του ἀπό διάφορες πηγές βεβαίωναν, ὅτι ὁ Μητροπολίτης παραδόθηκε ἀπό τόν Τοῦρκο Στρατιωτικό Διοικητή τῆς Σμύρνης Νουρεντίν Πασᾶ στόν Τουρκικό ὄχλο ὁ ὁποῖος διαπομπεύσας καί καταβασανίσας αὐτόν, διαμέλισε τό σῶμα του καί ἔπειτα περιέφερε μέ θρίαμβο τήν ἀρχιερατική ράβδο του στίς Τουρκικές συνοικίες, διαλαλώντας τήν παραδειγματική τιμωρία τοῦ προδοτικῶς πρός τούς Τούρκους πολιτευθέντος Ἱεράρχου.

Οὕτως ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ ὁ Ἀρχιερεύς, διανύσας τόν θεοφιλῆ αὐτοῦ βίο μέ ἀρετές καί ἁγιότητα, ἀγαπήσας περιπαθῶς τήν Ἐκκλησία, ἀγωνισθείς καλλινίκως ὑπέρ τοῦ Γένους τῶν Ἑλλήνων καί πρωτοστατήσας σέ κάθε ἔργο, πού τιμᾶ πραγματικό λειτουργό τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐγένετο, κατά τά περί αὐτοῦ προφητικῶς ὑπό τοῦ πνεύματος εἰρημένα, «πι-

στός ἄχρι θανάτου καί ἐδόθη αὐτῷ ὁ στέφανος τῆς ζωῆς» (Ἀποκαλύψεως β΄ 10). Ἡ Ἁγία Ἐκκλησία μας, σεμνύνεται γιά τό μακάριο τέλος του, ἐπειδή *«υἱός δίκαιος γεννᾶται εἰς ζωήν»* (Παροιμιῶν ια΄ 19). Μέ τόν μαρτυρικό θάνατό του ἐπεσφράγισε βίο χριστιανοπρεπῆ καί ἀρχιερατεία πλήρη ἀκαμάτου διακονίας καί μόχθων ὑπεράνθρώπων γιά τήν διαποίμανση τῶν πιστῶν σέ δυσχειμέρους καιρούς καί ὑπό ἀντιξόους συνθῆκες.

Στό μαρτύριο του δέν ὑποκλίθηκαν μόνο οἱ πιστοί τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως του καί τῶν ἄλλων χριστιανικῶν περιοχῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅσοι ἐπέζησαν τοῦ μεγάλου διωγμοῦ, ἀλλά ὅλοι οἱ Ἕλληνες Χριστιανοί ἀκόμη καί οἱ Εὐρωπαῖοι καί οἱ Ἀμερικανοί.

2 **Τῶν Ποιμεναρχῶν τῶν Μικρασιατικῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, Μοσχονησίων Ἀμβροσίου, Κυδωνιῶν Γρηγορίου, Ἰκονίου Προκοπίου**, καί **Ἐπισκόπου Ζήλων Εὐθυμίου** πού καί αὐτοί μαρτύρησαν θανατωθέντες βιαίως.

Μέ τό μαρτύριό τους οἱ ἅγιοι Ἱεράρχες ἐπαλήθευσαν τόν λόγο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι *«ὁ ποιμήν ὁ καλός τήν ψυχήν αὐτοῦ τίθησι ὑπέρ τῶν προβάτων»* (Ἰωάννου ι΄ 11).

α΄ Ὁ Μοσχονησίων Ἀμβρόσιος (Πλειανθίδης, 1872-1922)

Βασανίσθηκε ἀπό τούς ἐχθρούς τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί ἑλληνίδος πατρίδας.

Τόν Αὔγουστο τοῦ 1922 μετά τήν διάσπαση τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου ἄρχισε ὁ Γολγοθᾶς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τόν Σεπτέμβριο οἱ Κυδωνιές καί τά Μοσχονήσια καταλαμβάνονται ἀπό τόν Κεμαλικό Στρατό. Ὁλόκληρος ὁ πληθυσμός τῶν Μοσχονησίων περί τῆς 6.000 ψυχές μαζί μέ τούς ἱερεῖς ὁδηγήθηκε αἰχμάλωτος πρός

Ἀδραμύτιο, ὅπου καθ' ὁδόν τήν 15.9.1922 σφαγιάσθηκαν ὁμαδικῶς. Μαζί μέ τό ποίμνιο καί ὁ Μητροπολίτης, ὁ ὁποῖος κατεμαχίσθηκε φρικωδῶς, ἀφοῦ προηγουμένως τόν πετάλωσαν, τοῦ φόρεσαν δηλαδή πέταλα, ὅπως φοροῦν στά ὑποζύγια.

β΄ Ὁ Κυδωνιῶν, Γρηγόριος (Ὡρολογᾶς, 1864-1922)

Τήν ὀπισθοχώρηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ στήν Μικρά Ἀσία τόν Αὔγουστο καί τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1922 ἀκολούθησε ἡ κατάληψη τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπό τόν ἔξαλλο ἐκ τῆς νίκης Κεμαλικό Στρατό. Ὁ Μητροπολίτης Γρηγόριος ἀγωνίσθηκε γιά νά θρέψει καί νά διασώσει τούς ἐπιζῶντες χριστιανούς γυναῖκες, γέροντες καί παιδιά. Στίς 30 Σεπτμβρίου 1922 συνελήφθη καί ἐφυλακίσθη μέ τούς πρόκριτους, ὅπου ὑπέστη ἀνήκουστα μαρτύρια.

Στίς 3 Ὀκτωβρίου 1922 ὁδηγοῦνται ὅλοι, κληρικοί καί λαϊκοί ἔξω τῆς πόλεως, ὅπου ἐνώπιόν του σφαγιάζονται ἅπαντες. Γιά τόν Μητροπολίτη ἀνοίγεται βαθύς λάκος μέ σκοπό νά τόν θάψουν ζωντανό καί πρό τοῦ τάφου ἔγειρε τήν κεφαλή του ἔμεινε ἄπνους, ὑποστάς συμφόρηση. Ἐμαρτύρησε γιά τήν Ἐκκλησία σέ ἡλικία 58 ἐτῶν, ἐνῷ ἔζη ὡς σώφρων, ἀκέραιος καί πρᾶος Ἱεράρχης.

γ΄ Ὁ Ἰκονίου Προκόπιος (Λαζαρίδης, 1859-1923)

Ὁ Ἰκονίου Προκόπιος διαδραμάτισε ἕνα δύσκολο ἐθνικό ρόλο παρόλες τίς ἀντιξοότητες κατά τήν δύσκολη περίοδο 1920-1923. Γιά νά συγκρατήσει τήν ἐκκλησιαστική ἐπαρχία τῆς Καππαδοκίας στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο κατά τήν δύσκολη αὐτή περίοδο μέ σπάνια διπλωματική εὐστροφία

πέτυχε ἀφ' ἑνός νά ἐπιβραδύνει τήν ἐφαρμογή τοῦ Τουρκορθόδοξου σχεδίου, πού ἡ κεμαλική Κυβέρνηση προωθοῦσε γιά τόν ἐκτουρκισμό τῶν ὀρθοδόξων καί ἀφ' ἑτέρου νά διασώσει τούς Ἕλληνες Καππαδόκες ἀπό ἄπειρες ταλαιπωρίες. Υἱοθετώντας ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις ἄλλοτε ὑποχωρητική καί ἄλλοτε ἀνένδοτη στάση ὁ Προκόπιος κατόρθωσε νά διαφυλάξει ὅσο ἦταν δυνατόν τήν Ἐκκλησιαστική καί ἐθνική συνείδηση τοῦ ποιμνίου του. Ἡ δράση του αὐτή τοῦ ἐκόστισε ταλαιπωρίες, ἐξορίες καί περιορισμούς.

Τήν 20 Σεπτεμβρίου 1923 φυλακίσθηκε μέ τήν κατηγορία, ὅτι ὑποστήριζε τό ἀντικεμαλικό κίνημα τοῦ Μεχμέτ Ντελιμπάς στό Ἰκόνιο. Τόν Ὀκτώβριο μεταφέρθη ἐξόριστος στό Ἐρζερούμ. Παρά ταῦτα δέν ἐνέδωσε στίς Τουρκικές πιέσεις. Πέθανε στίς 30 Μαρτίου 1923. Ἡ κηδεία του τελέσθηκε στόν Μητροπολιτικό Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καισαρείας μέ τήν ἄδεια τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν καί θάφτηκε στόν τάφο τοῦ γνωστοῦ Μητροπολίτη Καισαρείας Εὐσταθίου Κλεοβούλου.

δ΄ Ὁ Ζήλων (Ἀμασείας) (Εὐθύμιος Ἀγριτέλης, 1876-1921)

Κατά τούς καιρούς τῶν μεγάλων διωγμῶν τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀκούραστος μετέβαινε ἀπό τόπου εἰς τόπον προκειμένου νά βοηθήσει τούς δοκιμαζόμενους ἀπό στερήσεις καί κακουχίες καί τούς εὑρισκομένους σέ ἀπόγνωση καί θλίψεις ὀρθοδόξους χριστιανούς. Φρόντιζε πάντα νά τονώνει μαζί μέ τό θρησκευτικό καί τό ἐθνικό αἴσθημα τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀμασείας, ἄν καί ζοῦσαν ἀνάμεσα στό πολυάριθμο καί φανατικό τουρκικό πληθυσμό. Οἱ Χριστιανοί ἀναπτερωθέντες κατήρτισαν ἔνοπλα σώματα γιά νά ὑπερασπισθοῦν τά χωριά τους καί νά προστατεύσουν τίς ζωές τους ἀπό τόν διωγμό πού εἶχε ἐξαπλωθεῖ.

Τήν 21 Σεπτεμβρίου 1922 συνελήφθη καί ἐρίφθη στίς φυλακές Ἀμασείας μαζί μέ ἄλλους προκρίτους τῆς πόλεως τῆς Ἀμασείας. Ὅταν πληροφορήθηκε τίς κακώσεις καί τά βασανιστήρια αὐτῶν πού συνελήφθησαν μαζί του καί ἐπιθυμώντας νά ἀπαλλάξει τούς ἄλλους ἀπό τά δεινά ἐζήτησε ἀπό τά Τμήματα τοῦ Κεμαλικῆς φρουρᾶς νά τιμωρηθεῖ ὡς μόνος ἔνοχος καί νά ἀπαλλαχθοῦν οἱ συλληφθέντες. Θεωρηθείς περισσότερο ὕποπτος ἀπομονώθηκε στά ὑγρά ὑπόγεια τῶν φυλακῶν, ὅπου ἐβασανίζετο σκληρῶς ἀπό τούς δημίους του. Οἱ οἰμωγές του δονοῦσαν τήν φυλακή, ὅπως βεβαίωναν οἱ συγκροατούμενοί του. Ἄλλοτε ἠκούετω ἡ φωνή του, ὅταν ἔψελνε τήν ἐξόδιο ἀκολουθία ὅπου ἐκήδευε ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του.

3 **Τῶν ἑκατοντάδων κληρικῶν** πού ὑπέστησαν ἀνείπωτα μαρτύρια ἀπό τούς θηριώδεις ἐχθρούς τους.

α΄ Ἔχουν καταγραφεῖ τά φρικώδη μαρτύρια στόν **Βουτζᾶ** τριῶν ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σμύρνης.

Τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου **Ἀρχιμανδρίτου Ἰακώβου Ἀρχατζικάκη** *«ὃν οἱ Τοῦρκοι προσέδεσαν ἐπὶ στασιδίου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ καρφώσαντες διὰ λεπτῶν ἥλων ἐπὶ τοῦ μετώπου του ἡμισέληνον ἐκ λευκοσιδήρου, ἀφῆκαν καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν φρικτῶν ἀλγηδόνων»*.

Τοῦ Προϊσταμένου τῆς κάτω συνοικίας τῆς Σμύρνης **Ἀρχιμανδρίτου Ἀθανασίου Νικολόπουλου** *«ὃν ἐπετάλωσαν εἰς τοὺς πόδας καὶ τὸ στῆθος»*.

Τοῦ Προϊσταμένου τῆ Ἁγίας Τριάδος, **Οἰκονόμου Μιχαήλ Κυριακοπούλου** *«ὃν ἀπογυμνώσας* (Τοῦρκος ἀξιωματικός) *τελείως προσέδεσεν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ διὰ σχοινίου εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ ἵππου του καὶ καλπάζων ἔσυρεν πρὸς τὸ Κορδελιό. Ἀμερικανὸς ναύτης ἐκ τῶν φρουρούντων τὴν ἀποθήκην τῶν πετρελαίων τῆς Standard Oil Cy τοσοῦτον ἐξωργίσθη ὥστε ἐπυροβόλησε καὶ ἐφόνευσε τὸν ἀξιωματικόν, καὶ ἀπαλλάξας τὸν ἀτυχῆ ἱερέα ἐπεβίβασεν ἐπὶ ἀμερικανικοῦ πλοίου καὶ ἔστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀθήνας»* (Μητροπολίτου Ἐφέσου, Χρυσοστόμου Χατζησταύρου. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος, 1962-1967). Οἱ κατά τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τελευταῖοι διωγμοί τῶν Τούρκων, ἐκδ. Ἱερά Μητρόπολις Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ, Καισαριανή 2010 σ. 30).

β΄ Στίς 15 Σεπτεμβρίου 1922 σφαγιάσθηκε στήν ὁμαδική σφαγή τῶν ἐκ Μοσχονησίων Χριστιανῶν ὁ **Ἀρχιμανδρίτης Ἰωάννης Εὐστρατίου**, καθηγητής τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

γ΄ Στίς 30 Σεπτεμβρίου 1922 σφαγιάσθηκαν **ὅλοι οἱ Ἱερεῖς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυδωνιῶν**.

δ΄ Τῶν **χιλιάδων ἀνδρῶν, γυναικῶν καί παιδίων** πού ἐσφάγησαν καί ἐτελεύτησαν μαρτυρικά τόν βίο τους, ἐπιβεβαιώνοντας τό λόγο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ *«καί ἔσεσθε μισούμενοι ὑπό πάντων διά τό ὄνομά μου»* (Ματθαίου ι΄22).

Τιμᾶμε τήν θυσία αὐτῶν τῶν ἡρωϊκῶν καί ἁγίων ψυχῶν πού μέσα σέ ἀπερίγραπτη σκληρότητα διωκόμενοι, θλιβόμενοι, ἐγκαταλειπόμενοι, στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι καί κακουχούμενοι (Πρός Κορινθίους Β΄ δ΄ 8-9) προσέφεραν τήν ζωή τους, τά σώματά τους, τήν ἀξιοπρέπειά τους θυσία γιά τήν πίστη τους καί τήν δόξα τοῦ προσκυνητοῦ καί παναγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ μας.

«Τάς ἀλγηδόνας τῶν ἁγίων,
ἅς ὑπέρ σοῦ ἔπαθον, δυσωπήθητι, Κύριε,
καί πάσας ἡμῶν τά ὀδύνας ἴασαι,
φιλάνθρωπε, δεόμεθα»

Ἀπολυτίκιον τοῦ Ἤχου α΄ τῆς 9 Σεπτεμβρίου
ἑορτῆς τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων,
τῶν ἐν Σεβαστείᾳ τῇ πόλει μαρτυρησάντων.